

Anna Kowalska¹

Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej,
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Międzynarodowa konkurencyjność polskiego sektora owocowego po przystąpieniu do Unii Europejskiej

International Competitiveness of Polish Fruit Sector Following the Accession to the European Union

Synopsis. Celem artykułu jest przedstawienie zmian jakie zaszły w eksporcie oraz imporcie owoców i ich przetworów po przystąpieniu Polski do krajów UE, jak również konkurencyjności branży. Analiza dotyczyła lat 2004-2014 i była przeprowadzona na podstawie danych IERiGŻ-PIB. Analizie poddano wartość i saldo obrotów, strukturę geograficzną oraz wybrane wskaźniki konkurencyjności. Głównym importem owoców z Polski są kraje starej UE i WNP. Polska ma przewagę komparatywną przede wszystkim w przypadku przetworów z owoców, co potwierdzają wartości wskaźników TC, LFI i GLI. Przyczyną tak dużego wzrostu eksportu do krajów unijnych było w dużej mierze zniesienie ceł, atrakcyjne ceny oraz wysoka jakość. Wpływ na handel owocami i ich przetworami, podobnie jak i innymi produktami, ma również kurs walut.

Słowa kluczowe: owoce, przetwory, import, eksport, handel zagraniczny, konkurencyjność

Abstract. The aim of this article is to present the changes that have taken place in export and import of fruits and their preserves after the Polish accession to the EU, as well as the competitiveness of the trade. The analysis covered the period 2004-2014 and has been conducted on the basis of the data from IERiGŻ-PIB. The value and the balance of trade, as well as the geographical structure of exchange were analysed, as were selected indicators of competitiveness. The main importers of fruits from Poland are old EU countries as well as CIS. Poland has a comparative advantage especially in the case of processed fruit, which is confirmed by values of TC, LFI and GLI. The reason for a large increase in exports to EU countries was largely the abolition of customs duties, attractive prices and high quality. The exchange rate also has an effect on trade of fruit and their preserves, as well as other products.

Key words: fruits, preserves, import, export, international trade, fruit market, competitiveness

Wprowadzenie

Sektor rolno-żywnościowy jest kluczową dziedziną polskiej gospodarki, w którym wytwarza się dobra zaspokajające potrzeby żywieniowe każdego człowieka. W jego skład wchodzi rolnictwo, które wytwarza żywność oraz przemysł spożywczy, który przetwarza produkty rolne, dzięki czemu uszlachetnia i przedłuża ich przydatności do spożycia (Kunzest, 1976).

Sektor rolno-spożywczy jest jednym z dynamicznie rozwijających się w ostatnich latach sektorów polskiej gospodarki. Istotnym czynnikiem wpływającym na sytuację w tym

---

¹ dr inż., Katedra Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław, e-mail:anna.kowalska@ue.wroc.pl

sektorze jest wymiana międzynarodowa, która ma istotny wpływ zarówno na wzrost gospodarczy kraju, jak również stosunki międzynarodowe (Szajner, 2012). Wartość polskiego eksportu sektora rolno-spożywczego w latach 2004-2015 wzrosła o ponad 17,5 mln euro (z 5,2 mln do 22,75 mln euro).

Polska, przystępując do Wspólnoty Europejskiej, została włączona do unijnego rynku a tym samym zyskała możliwość swobodnego eksportu i importu swoich produktów, w tym produktów sektora rolno-spożywczego (Urban, 2009; Szczepaniak, 2009). Wejście w struktury Unii Europejskiej było również silnym impulsem rozwoju tego sektora, a uzyskane fundusze unijne wspomogły procesy modernizacji przedsiębiorstw i dostosowanie ich do nowych warunków rynkowych. Oznaczało to jednak otwarcie rynku krajowego i bezpośrednią konfrontację z silną międzynarodową konkurencją (Olszańska, 2012). Obecność Polski we wspólnocie europejskiej spowodowała także konieczność stworzenia na nowo dwustronnych stosunków handlowych z krajami pozaunijnymi (Małuszyńska, Gruchman, 2012; Szymańska, 2015).

W szczególności pierwsze lata członkostwa Polski w Unii Europejskiej były okresem szybkiego wzrostu obrotów polskiego handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi. Krajowy sektor rolno-spożywczy jest jednym z nielicznych w gospodarce narodowej, mających w wymianie handlowej bilans dodatni (Kowalska, 2014). Wymiana międzynarodowa jest determinowana przez szereg czynników, z czego, z punktu widzenia pozycji danego kraju na arenie międzynarodowej, ważniejsza jest wielkość i struktura eksportu oraz konkurencyjność podaży (Tarnowska, 2014), niż ilość towarów jaka zostaje do niego sprowadzonych (Stefko, 2014).

W literaturze przedmiotu nie ma jednej zalecanej definicji konkurencyjności gospodarki. W ogólnym rozumieniu konkurencyjność to zdolność gospodarki do rywalizacji na światowych rynkach. Definiuje się ją też jako zdolność do długookresowego wzrostu gospodarczego, co jest szczególnie ważne w procesie globalizacji (Szamrej-Baran, 2012). Natomiast, wg definicji OECD, konkurencyjność to zdolność przedsiębiorstw, przemysłów, regionów, państw lub ponadnarodowych obszarów do generowania, w wyniku wystawienia na międzynarodową konkurencję, relatywnie wysokich dochodów z czynników produkcji oraz wysokiej stopy zatrudnienia, opartych na trwałych podstawach (Globalisation..., 1996). Definicja konkurencyjności odnosząca się do polskich producentów żywności została określona przez IERiGŻ-PIB i zakłada, że jest to zdolność lokowania się krajowych producentów na rynkach zagranicznych oraz zdolność rozwijania eksportu (Szczepaniak, 2009). O konkurencyjności w coraz większym stopniu decydują oprócz determinant cenowych, jakościowe. W przypadku międzynarodowej konkurencyjności sektora analizowana jest ona na podstawie wyników handlu zagranicznego.

Polska należy do największych eksporterów produktów rolno-spożywczych wśród krajów europejskich, w tym owoców i ich przetworów. W 2015r. wyeksportowała 1,1 mln. ton owoców za kwotę 540 mln euro. Jednym z głównych powodów dynamicznego wzrostu eksportu polskich produktów, w tym owoców i warzyw, są ich jakość i konkurencyjna cena (Piwowar, 2014). Polska jest największym producentem i eksporterem jabłek. Znajduje się również w czołówce eksporterów malin, wiśni, truskawek, czarnej porzeczki oraz borówki amerykańskiej.

Od kilku lat eksport polskich owoców zmaga się z różnymi problemami, m.in. rosnącą konkurencją na rynku owoców, zwłaszcza ze strony takich krajów jak: Grecja, Hiszpania, Chile czy Chiny. Niekorzystne są także uwarunkowania polityczne np. embargo nałożone w 2014r. przez Rosję na niektóre produkty, w tym owoce.

Celem pracy jest określenie stopnia konkurencyjności branży owocowej po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej.

Dane i metody

Do realizacji celu wykorzystano publikowane przez IERiGŻ dane Ministerstwa Finansów. Analizie poddano wartość i saldo obrotów oraz strukturę geograficzną. W celu zbadania pozycji konkurencyjnej polskiej branży owocowej posłużono się wybranymi wskaźnikami. Do oceny zewnętrznej konkurencyjności w eksporcie wykorzystano wskaźnik pokrycia importu eksportem trade coverage (TC) i relacji eksportowo-importowych – Lafaya (LFI), natomiast do oceny intensywności handlu wewnątrzgałęziowego wskaźnik Grubela-Lloyda (GLI)

Wskaźnik pokrycia importu eksportem (TC) określa relację wartości eksportu do wartości importu, określając stopień w jakim wpływy z eksportu produktów danej branży pokrywają wydatki poniesione na import (Misala, 1997). Wartość wskaźnika poniżej jedności oznacza deficyt w obrotach handlowych i brak konkurencyjności na rynkach zagranicznych. Wskaźnik wlicza się z wzoru (1):

$$TC = \frac{Ex_j}{Im_j}, \quad (1)$$

gdzie: Ex – wartość eksportu j -tego produktu i-tego kraju, Im – wartość importu j -tego produktu i-tego kraju

Wskaźnik Lafay'a (LFI), bazujący na strumieniach eksportu oraz importu danego kraju (saldo obrotów handlowych) (Lafay, 1992). Jego wartość powinna być dodatnia (2):

$$LFI_j^i = \left[\frac{Ex_j^i - Im_j^i}{Ex_j^i + Im_j^i} - \frac{\sum_{j=1}^n (Ex_j^i - Im_j^i)}{\sum_{j=1}^n (Ex_j^i + Im_j^i)} \right] * \frac{Ex_j^i + Im_j^i}{\sum_{j=1}^n (Ex_j^i + Im_j^i)}, \quad (2)$$

gdzie: Ex – wartość eksportu j -tego produktu i-tego kraju, Im – wartość importu j -tego produktu i-tego kraju

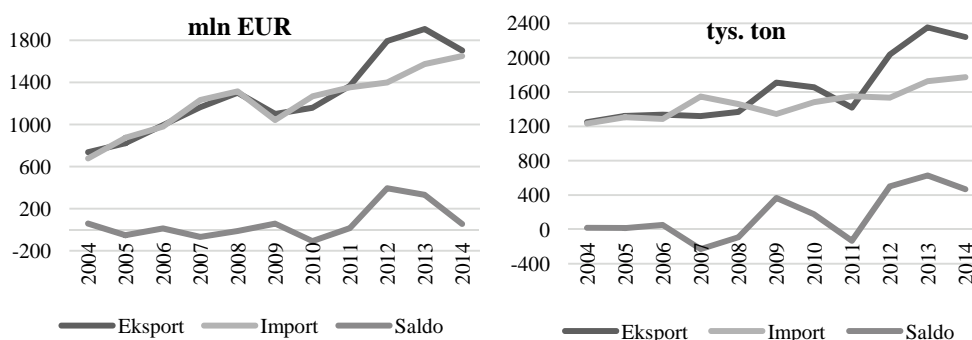
Indeks handlu wewnątrzgałęziowego Grubela-Lloyda (GLI) mierzy intensywności zjawiska i wyraża stosunek wielkości wymiany wewnątrzgałęziowej do całości handlu mającego miejsce w obrębie i-tej gałęzi z krajem j -tym (Grubel, Lloyd, 1975). Jego wartość mieści się w skali (0-1), (3):

$$GLI = \frac{(Ex_j + Im_j) - |Ex_j - Im_j|}{(Ex_j + Im_j)}, \quad (3)$$

gdzie: Ex – wartość eksportu j -tego produktu i-tego kraju, Im – wartość importu j -tego produktu i-tego kraju

Charakterystyka polskiego handlu zagranicznego owocami i ich przetworami

Eksport owoców i ich przetworów Polski w latach 2004 - 2014 miał w większości badanego okresu tendencję wzrostową (rys.1). Słabsze wyniki z eksportu ogółem odnotowano w latach 2009 – 2010, (które były spowodowane przede wszystkim mniejszymi wpływami z eksportu przetworów owocowych, a związane one były z niskimi cenami eksportowanych produktów przez producentów z Włoch i Chin) oraz w 2014r., (kiedy główną przyczyną spadku eksportu było embargo nałożone na polskie owoce przez Rosję). Mimo tych wahań wpływy z eksportu ogółem zwiększyły się w latach 2004 – 2014, o ponad 130%. Dynamika zmian w eksporcie z podziałem na owoce świeże oraz przetwory wykazała, że w badanym okresie dynamika eksportu owoców świeżych w ujęciu wartościowym rosła szybciej niż ich przetworów (prawie 2 - krotnie). Według niepełnych danych Agencji Rynku Rolnego w 2015r. nastąpił dalszy spadek wartości eksportu ogółem do 1630 mln euro, z czego owoców świeżych do 540 mln euro, a przetworów owocowych nawet do 1090 mln euro. Import ogółem w badanym okresie miał tendencję wzrostową, z pominięciem 2009r., gdy wartość importowanych produktów zmalała. W całym okresie badawczym import ogółem zwiększył się o 143 p.p., z czego owoców świeżych o 111 p.p., a przetworów o ponad 256 p.p.

Rys. 1. Polski handel zagraniczny owocami i ich przetworami 2004-2014

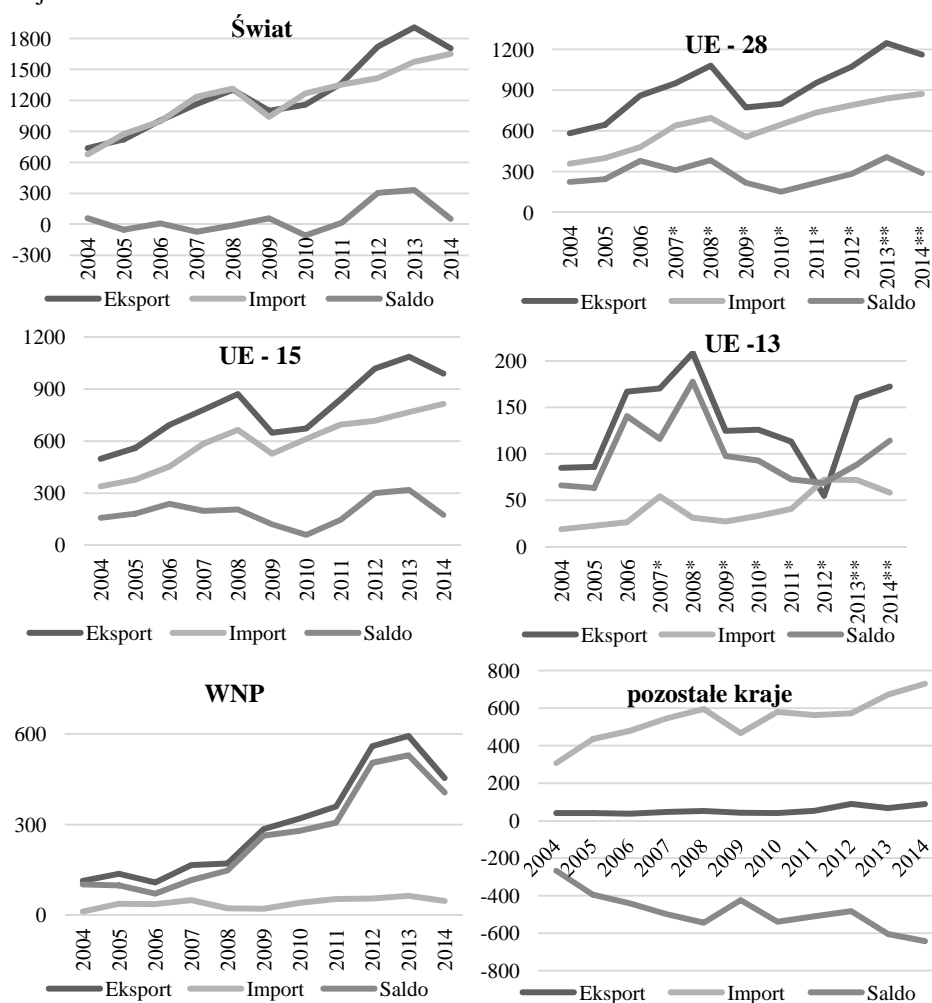
Fig. 1. Polish foreign trade of fruit and preserves 2004-2014

Źródło: (Rynek owoców... 2005 – 2015), obliczenia własne.

Saldo obrotów handlu zagranicznego owocami i ich przetworami, w badanych latach, ulegało znacznym wahaniom. Ujemne saldo odnotowano w latach 2005, 2007, 2008 oraz 2010 i wynikało ono głównie z ujemnego bilansu w handlu owocami świeżymi, gdyż w handlu przetworami owocowymi saldo obrotów było dodatnie. Największą wartość osiągnęło ono w 2012r. i wyniosło 394,4 mln euro. Tak wysokie saldo zawdzięczane jest głównie wysokiej sprzedaży przetworów owocowych, która osiągnęła wartość prawie 673 mln euro. Dane z 2014r. są już niższe a dane wstępne IERiGŻ zakładają, że saldo obrotów ogółem w 2015r. było ujemne (-140 mln euro). Zmniejszeniu uległ w ostatnim roku również udział produktów przetworzonych w eksporcie ogółem. Jednak w tym przypadku saldo w dalszym ciągu jest dodatnie. Wyraźny wzrost wartości eksportu wynikał jednak w dużym stopniu ze wzrostu cen owoców i przetworów tym okresie, ale także ze wzrostu wolumenu eksportu,

który zwiększył się o ponad 1 mln ton (z 1,25 mln ton w 2004 r. do ponad 2,24 mln ton w 2014 r.).

Głównymi odbiorcami polskich owoców i przetworów, były i w dalszym ciągu są przede wszystkim kraje Unii Europejskiej (w 2014r. 68,2% eksportowanych produktów owocowych) (rys. 2). Największy udział miały kraje UE w eksporcie owoców i przetworów owocowych w 2006r. (85,5%). Najwięcej, pod względem wartościowym, eksportowano do krajów UE 15.

Rys.2. Wartość obrotów handlowych owocami i ich przetworami wg kierunków geograficznych [mln EURO]²

Fig.2. The value of trade of fruit and their preserves by geographical directions [million EURO]

Źródło: (Rynek owoców... 2005 – 2015), obliczenia własne.

² W przypadku wszystkich krajów UE:25/27*/28** a dla nowych krajów UE: 10/12*/13**.

Udział tych państw w badanym okresie był zmienny i wahał się w granicach od 56,7 do 68,9%. Eksport produktów branży do krajów UE 13 był znacznie niższy i w zależności od roku wahał się w granicach 3,2 - 16,6%. W większości analizowanych lat (oprócz 2006 r.) występował rokroczny wzrost wartości eksportu produktów branży do krajów WNP, w tym głównie do Rosji. Udział tych krajów stanowił, w badanych latach, 10,8 - 32,5%. W latach 2004 - 2014 największymi eksporterami owoców i przetworów do Polski były kraje UE 15. Na zbliżonym poziomie z tendencją wzrostową widoczny jest import owoców i przetworów z pozostałych krajów. Udział importu z krajów UE 15 stanowił w badanym okresie 43,2 - 51,4%. Niewielki udział w imporcie miały natomiast nowe państwa Wspólnoty oraz kraje WNP.

Największe saldo obrotów handlu zagranicznego owocami i ich przetworami Polska uzyskuje z krajami WNP. Dodatnią wartość salda odnotowano również z krajami UE 28. Saldo ujemne obrotu odnotowano natomiast z pozostałymi krajami, które dostarczają do Polski duże ilości owoców południowych i ich przetworów.

Analiza salda wymiany handlowej wykazała, że sytuacja Polskiej branży owocowej jest bardzo dobra, gdy w większości grup krajów występuje dodatnie saldo wymiany handlowej. Ujemna wartość salda widoczna jest jedynie w przypadku „pozostałych krajów” co świadczyć może, że Polska importuje duże ilości owoców z innych stref klimatycznych (czyli nie możliwych do uprawy w polskiej strefie klimatycznej).

Ocena wskaźników konkurencyjności polskiej branży owocowej na rynku międzynarodowym

W celu uzupełnienia analizy salda handlu zagranicznego owocami i ich przetworami wyliczono wskaźnik TC, który ukazuje jaki udział wydatków na import pokrywają wpływy z eksportu, jak również informuje bezpośrednio o skali nadwyżki handlowej, a pośrednio o korzyściach ekonomicznych z wymiany. Analiza danych zawartych w tabeli 1, ukazuje, że wartość wskaźnika pokrycia importu owoców i ich przetworów eksportem, w latach 2004-2014, była zmienna i ulegała istotnym wahaniom, przyjmując w niektórych latach wartości poniżej 1, co oznacza brak przewag komparatywnych w zakresie handlu owocami i przetworami. Wartość wskaźnika poniżej jedności miała miejsce w latach 2005, 2007 - 2008 i 2010.

Od 2011r. jego wartość przekroczyła 1, co pozwala wnioskować, że Polska dysponowała względną przewagą w wymianie handlowej w stosunku do partnerów (tzw. specjalizację). Na brak specjalizacji całej branży w niektórych latach wpływ miała przede wszystkim wartość eksportu owoców świeżych, gdyż w całym badanym okresie wskaźnik TC był poniżej 1. Polska specjalizuje się natomiast w eksporcie przetworów owocowych. W przypadku tej grupy produktów wskaźnik zawsze przyjmował wartości powyżej 1, a najwyższą jego wartość odnotowano w 2004r. (3,48). Jak wynika z danych wartość wskaźnika TC w handlu wykazuje jednak długookresową tendencję malejącą, co pozwala przypuszczać, że konkurencyjność Polski w eksporcie przetworów owocowych maleje. Przewaga eksportu nad importem w przypadku przetworów owocowych, a brak jej w przypadku owoców świeżych, może również świadczyć o tym, że Polska importuje surowiec np. z innych stref klimatycznych, aby reeksportować go w postaci produktów wysoko przetworzonych. Wskaźnik TC przybierał największe wartości w przypadku krajów WNP oraz UE 13. Specjalizacja występuje również w wymianie z krajami starej UE

15. Brak przewagi widoczny jest natomiast w przypadku pozostałych krajów. Wpływ na to ma przede wszystkim duży import cytrusów oraz bananów, jak również ich przetworów, gdyż nie są one uprawiane w polskiej strefie klimatycznej.

Tabela 1. Wskaźnik pokrycia importu eksportem (TC) w handlu owocami i przetworami owocowymi Polski ogółem oraz z podziałem na kraje UE 15, UE 13, WNP i pozostałe

Table 1. Trade coverage ratio index (TC) in trade of fruits and their preserves in Poland totally and by country of the EU 15, EU 13, CIS and other

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*	2013**	2014**
Świat w tym	1,09	0,94	1,01	0,95	0,99	1,06	0,92	1,01	1,28	1,21	1,03
owoce świeże	0,40	0,37	0,31	0,35	0,35	0,50	0,43	0,46	0,69	0,71	0,55
przetwory	3,48	2,35	2,61	2,24	2,57	2,34	1,87	2,01	2,35	2,18	2,03
UE - 15	1,47	1,48	1,53	1,33	1,31	1,23	1,10	1,21	1,42	1,42	1,22
UE- 10/12*/13**	4,51	3,81	6,32	3,14	6,71	4,59	3,78	2,78	2,34	2,23	2,96
WNP	9,41	3,59	2,93	3,33	7,36	13,32	7,79	6,71	10,14	9,25	9,52
Pozostałe	0,13	0,09	0,08	0,09	0,09	0,09	0,07	0,09	0,15	0,10	0,12

Źródło: (Handel zagraniczny artykułami... 2005 – 2015 i Rynek owoców... 2005 – 2015), obliczenia własne.

W celu ukazania przewag komparatywnych polskiej branży owocowej posłużono się wskaźnikiem Lafaya, który bazuje na strumieniach eksportu i importu danego kraju. O przewagach komparatywnych danego kraju na rynku międzynarodowym decyduje w tym przypadku charakter i wielkość salda obrotów handlowych branży. Analiza wskaźnika LFI potwierdza, że polska branża owocowa nie ujawnia przewag komparatywnych w wymianie międzynarodowej (tab. 2). Wartość wskaźnika, prawie w całym badanym okresie (z wyłączeniem 2012 r.), była ujemna. Brak przewag występował jednak wyłącznie w wymianie owocami świeżymi, w przypadku przetworów jego wartości były dodatnie. Przewaga ta nie jest jednak duża i wykazuje tendencję malejącą. Dodatkowo wartości wskaźnika występowały w przypadku krajów UE 15, z wyjątkiem lat 2010 i 2014, a wśród krajów UE 13, oprócz lat 2013 i 2014. W grupie krajów WNP brak przewag stwierdzono w latach 2005-2007, natomiast całkowity ich brak był przy wymianie handlowej z pozostałymi krajami.

Tabela 2. Wskaźniki Lafaya (LFI) w handlu owocami i przetworami owocowymi Polski ogółem oraz z podziałem na kraje UE 15, UE 13, WNP i pozostałe

Table 2. Lafay index in trade of fruits and their preserves in Poland totally and by country of the EU 15, EU 13, CIS and other

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*	2013**	2014**
Świat w tym	-0,01	-0,02	-0,02	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	0,00	-0,01	-0,02
owoce świeże	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04	-0,03	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
przetwory	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
UE - 15	0,14	0,04	0,03	0,00	0,20	0,00	-0,03	0,02	0,04	0,00	-0,04
UE- 10/12*/13**	0,47	0,21	0,43	0,13	0,57	0,25	0,19	0,07	0,00	-0,07	-0,01
WNP	0,05	-0,13	-0,12	-0,05	0,27	0,33	0,17	0,34	0,51	0,25	0,57
Pozostałe	-1,00	-1,40	-1,39	-1,01	-0,81	-1,10	-1,15	-1,47	-1,34	-1,84	-2,51

Źródło: (Handel zagraniczny artykułami... 2005 – 2015 i Rynek owoców... 2005 – 2015), obliczenia własne.

Niewielka a nawet ujemna wartość wskaźnika w analizowanych latach wskazuje na słabą konkurencyjność polskiej branży owocowej, a w niektórych grupach całkowity jej brak. Konsekwencją ujemnego salda lub występowanie jego na niskim poziomie jest wysoka intensywność handlu wewnątrzgałęziowego, która została zmierzona wskaźnikiem Grubela-Lloyda (tab.3). Zaproponowany wskaźnik udziału handlu wewnątrzgałęziowego w obrotach handlowych zależy od wielkości występującej nierównowagi handlowej. Im jest ona większa tym mniejszy udział handlu wewnątrzgałęziowego (mniejszy handel netto). W latach 2004-2014 wskaźniki handlu wewnątrzgałęziowego (GLI) owocami i ich przetworami Polski ogółem były wysokie (w 2008r. prawie 1), co oznacza, że występowała w tym wypadku równowaga handlowa. Analizując natomiast grupy produktów, można stwierdzić, że odnotowano niższe wartości zarówno dla owoców świeżych (48 - 83%) jak i przetworów (45 - 70%). Pozytywnym zjawiskiem jest jednak wzrost analizowanego wskaźnika w kolejnych latach, co świadczy o rosnącej równowadze.

Tabela 3. Wskaźnik Grubela-Lloyda (GLI) w handlu owocami i przetworami owocowymi Polski ogółem oraz z podziałem na kraje UE 15, UE 13, WNP i pozostałe

Table 3. Grubela-Lloyda index in trade of fruits and their preserves in Poland totally and by country of the EU 15, EU 13, CIS and other

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007*	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*	2013**	2014**	Zmiana ¹
Świat w tym	0,96	0,97	0,99	0,97	1,00	0,97	0,96	0,99	0,88	0,90	0,98	102,1
owoce świeże	0,57	0,54	0,48	0,52	0,52	0,67	0,60	0,63	0,82	0,83	0,71	124,6
przetwory	0,45	0,60	0,55	0,62	0,56	0,60	0,70	0,66	0,60	0,63	0,66	146,7
UE 15	0,81	0,81	0,79	0,86	0,87	0,90	0,95	0,90	0,83	0,83	0,90	111,1
UE- 10/12*/13**	0,36	0,42	0,27	0,48	0,26	0,36	0,42	0,53	0,60	0,62	0,50	138,9
WNP	0,19	0,44	0,51	0,46	0,24	0,14	0,23	0,26	0,18	0,20	0,19	100,0
Pozostałe	0,23	0,17	0,14	0,16	0,16	0,16	0,13	0,17	0,26	0,18	0,21	91,3

¹2004=100

Źródło: (Handel zagraniczny artykułami... 2005 – 2015 i Rynek owoców... 2005 – 2015), obliczenia własne.

Najwyższy poziom intensywności handlu wewnątrzgałęziowego, po wstąpieniu Polski do Wspólnoty, cechowały obroty handlowe z krajami UE 15. Jednocześnie w pierwszych latach członkostwa (lata 2004 - 2010) znaczenie wymiany handlowej dość istotnie wzrosło (o 17,3%). Poziom intensywności wymiany wewnątrzgałęziowej z UE 13, również był dość wysoki, chociaż na początku ulegał istotnym wahaniom, wzrastał do 2010 r. Kolejny spadek odnotował w 2014r., gdy jego udział w stosunku do 2013r. zmniejszył się o 12%. Mniejsze wartości wskaźnika uzyskiwała Polska w wymianie z WNP (14 - 51%) i pozostałymi krajami (13 - 26%).

Podsumowanie i wnioski

Polska branża owocowa, podobnie jak cały sektor rolno- żywnościowy, po akcesji do Unii Europejskiej relatywnie ustabilizowała się. Wpływ na to miały m.in. dopłaty uzyskane przez polskich producentów oraz rekompensaty jakie mogli uzyskać z tytułu nie sprzedanych produktów. Mimo stabilizacji branża ta w dalszym ciągu narażona jest na liczne zawirowania. Istotny wpływ na wielkość eksportu i importu na rynku owoców i ich przetworów ma opłacalność produkcji oraz wielkość zbiorów, które ze względu na zmienne warunki atmosferyczne panujące w Polsce są nieprzewidywalne. Istotny wpływ na wielkość eksportu

produktów ma sytuacja międzynarodowa, która w ostatnim roku nie była dla Polski korzystna. Embargo nałożone przez Rosję na owoce było przyczyną dużych strat polskich producentów owoców.

Wyniki handlu zagranicznego i oceny konkurencyjności jednoznacznie skazują, że sektor owocowy osiągnął sukces na rynkach zagranicznych. W ciągu 10 lat eksport produktów branży owocowej w ujęciu wartościowym wzrósł o 131%, a towarowym o prawie 80%. Polska jest ważnym eksporterem owoców i ich przetworów. W ujęciu wartościowym, jest przede wszystkim eksporterem produktów przetworzonych. Dzięki sprzedaży produktów pod własnymi markami, Polska wyrabia własne międzynarodowe marki na rynkach zagranicznych. Przetwarzanie produktów pozwala również tworzyć miejsca pracy i sprzedawać je z większą marżą. Polscy producenci powinni większy nacisk kłaść na reklamę polskich produktów na rynkach międzynarodowych i umacniać ich pozycję. Dlatego też warto sprzedawać produkty branż pod polskimi markami a nie surowiec wielkim międzynarodowym koncernom.

Polska jest również importerem wielu owoców i przetworów. Importowane są przede wszystkim produkty nieprzetworzone. Jest to korzystne, gdyż produkty świeże są tańsze, ponieważ nie ma na nie tak dużej marży jak na produkty przetworzone.

Analiza wybranych wskaźników konkurencyjności branży w badanych latach świadczy o dość wysokim poziomie konkurencyjności przetwórstwa owoców a niskim w przypadku owoców świeżych. Potwierdza to wysoki wskaźnik TC, rosnące saldo handlu zagranicznego oraz dodatnie wartości wskaźnika LFI. Również wskaźnik GLI był dość wysoki, zwłaszcza w wymianie z krajami UE, co świadczy o równowadze wewnątrzgałęziowej w handlu z krajami UE- 15.

Konkurencyjność polskiej branży owocowej determinowana jest relatywnie niższymi cenami produktów i kosztów produkcji w stosunku do krajów starej Unii (szerzej: Przedsiębiorczość w Polsce, 2014). Dalszy jej rozwój będzie zależeć w dużej mierze od dostosowania oferty do zmieniających się potrzeb zagranicznych konsumentów, uniejętnego budowania względnie trwałych przewag konkurencyjnych na rynku i wykorzystania dostępnych form pomocy, zwłaszcza z UE, jak również kooperacji oraz zaangażowania wszystkich uczestników branży we wzmocnianiu swojej pozycji na rynkach międzynarodowych.

Producenci branży ogrodniczej muszą wziąć pod uwagę fakt, że konsumenci coraz bardziej świadomie dokonują zakupu produktów żywnościowych, w tym owoców, poszukując produktów wysokiej jakości, dlatego też będą skłonni zapłacić więcej za produkty spełniające te oczekiwania. Dlatego też, aby polska branża była konkurencyjna na arenie międzynarodowej warto byłoby poświęcić, w najbliższych latach, więcej uwagi możliwościom związanym z ekologią oraz dziedzictwem kulturowym i tam próbować szukać przewag konkurencyjnych, gdyż te kwestie zostały zaniedbane przez państwa rozwinięte.

Literatura

- Globalisation and Competitiveness: Relevant Indicators, „STI Working Papers” (1996), No. 5, OECD, Paris, s. 20.
- Grubel, H., Lloyd, P.J. (1975). Intra-Industry Trade. The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products, London.
- Handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi. Stan i perspektywy. Analizy rynkowe. IERiGŻ-PIB, MRiRW, ARR, 2005 – 2015.

- Kowalska, A. (2014). Udział Polski w handlu międzynarodowym mlekiem i jego przetworami w latach 2003-2014. *Ekonomia XXI Wieku*, nr 3 (3), 35-48.
- Kuznest, S. (1976). *Wzrost gospodarczy narodów. Produkt i struktura produkcji*. Wyd. PWE, Warszawa.
- Lafay, G. (1992). *The Measurement of Revealed Comparative Advantages*. W: *International Trade Modeling* (eds. M.G. Dagenais and P.A. Muet). Chapman & Hill, London, 209-234.
- Małuszyńska, E., Gruchman, B. (red.) (2012). *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*. Wyd. PWN, Warszawa.
- Misala, J. (1997). *Specialization between Poland and European Union*. W: *Handbook of Comparative Economic Policies: Trade and Payments in Central and Eastern Europe's Transforming Economies* L.W. Orłowski, D. Salvatore (red.), vol. 6, Greenwood Press, Westport Connecticut, London. 68 -96.
- Olszańska, A. (2012). *Rynek żywności w Polsce (1955-2010) - zmiany strukturalne, koncentracja produkcji i wahania podaży*. Wyd. UE we Wrocławiu. Wrocław.
- Piwoń, A. (2014). Jakość handlowa wybranych grup towarowych artykułów rolno-spożywczych w Polsce. *Nauki Inżynierskie i Technologie 2014*, nr 2, 88-97.
- Przedsiębiorczość w Polsce - raport (2014) „Ministerstwo Gospodarki, Warszawa. Pobrane 29 maja 2016 z: http://www.mg.gov.pl/files/upload/21755/Raport%20Przedsi%C4%99biorczo%C5%9B%C4%87%20w%20Polsce_www_ost_20140925.pdf.
- Rynek owoców i warzyw. Stan i perspektywy. Analizy rynkowe. IERiGŻ-PIB, MRiRW, ARR, 2005 – 2015.
- Stefko, O. (2014). Wybrane aspekty wymiany międzynarodowej polskimi produktami spożywczymi. *Zeszyty Naukowe SGGW Problemy Rolnictwa Światowego* t. 14 (XXIX), z. 3, 168-176.
- Szajner, P. (2012). Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi. *Biuletyn Infor.*, nr 4, 3-14.
- Szamrej-Baran, I. (2012). Konkurencyjność gospodarki Polski na tle wybranych gospodarek Unii Europejskiej. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania* nr 25, 125-142.
- Szczepaniak, I. (2009). Ocena konkurencyjności sektora rolno-spożywczego w Polsce na tle innych nowych państw członkowskich UE. *Journal of Agribusiness and Rural Development* 2 (12), 221-231.
- Szczepaniak, I.(red.). (2009). *Ocena konkurencyjności polskich producentów żywności po akcesji do Unii Europejskiej (synteza)*, nr 150, IERiGŻ, Warszawa.
- Szymańska, J. (2015). Udział Polski w handlu międzynarodowym żywnością. *Ekonomika handlu żywnością i produktami rolnymi*. W: *Ekonomika handlu żywnością i produktami rolnymi*. S. Urban., A. Olszańska (red.). Wyd. UE we Wrocławiu. Wrocław, 211-226.
- Tarnowska, A. (2014). Konkurencyjność podażowa polskiego sektora warzywnego w Unii Europejskiej. *Ekonomia XXI Wieku* nr 3 (3), 23-34.
- Urban, S. (2009). Polski handel międzynarodowy owocami i ich przetworami w latach 2000-2007. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Ekonomia*, t. 2, nr 72, 160-171.